

Nagy Gáspár levelei 1988–1991-ből – magyarázó idézetekkel, kommentárokkal

„Ha úgy véljük, hogy az irodalompolitika feladata az irodalom alakulását direktívaszerűen meghatározni, az épp taktikusnak ítélt eszközökkel befolyásolni – akkor ennek sikertelenségét és kilátástalanságát irodalmunk tárgyszerűen igazolja. Öregedő tapasztalat, hogy időtálló formában és szinten a politikának még soha nem sikerült az irodalmat irányítani, mivel az lényegénél fogva nem ismerheti a zsoldosságot s mindazt, ami vele jár. Az irodalom közege csak a manipulálatlan őszinteség lehet. [...] Adjuk meg hát a jogot a mai magyar irodalomnak is, hogy a büntetés, tiltás, meghurcolás mindig újra felbukkanó fenyegetése nélkül testálhasson olyan hagyományt, melyből majd a jövő válsztja ki, hogy mit ítél és »érez« haladónak. [...] Mert végre is ilyen egyszerű a demokratikus nyíltságú, egyenrangú felek közti párbeszédhez szükséges alapfelismerés, alapgondolat. [...] Mai legnagyobb kérdőjelünk pedig éppen az, hogy válsághelyzetünk szorításában lesz-e erőnk, talentumunk, nemzeti egyetértésünk egy legvégső óráig halogatott új reformkor megalapozásához.”¹

Mészöly Miklós

„A választmány foglalkozott Spiró Györgynek a Mozgó Világ 1987/4. számában megjelent a »magyarkodók ellen« szóló – szélsőségesen gyűlölködő – versével, amelynek megjelenése miatt állítólag Sumonyi Zoltán, az MV egyik szerkesztője kilépett a laptól. A jelenlévő Spirót a szövetség több nagytekintélyű tagja – egyebek között Karinthy, Vas István, Rab Zsuzsa stb. – leckéztette meg. Végül abban maradtak, hogy »ne ismétlődjön meg a Nagy Gáspár-ügy«, ezért elég lesz Spirónak az elhangzott elmarasztalás, ügye nem kerül az Etikai Bizottság elé. A »történelmi felelősség« kérdéskörének megvitatását azonban napirendre tűzik.”²

Napi operatív információs jelentés a Magyar Írószövetség havi elnökségi és választmányi gyűléséről, 1987. 05. 29.³

1 Mészöly Miklós: A párbeszéd elé. Huszonhárom év. *Életünk*, 1987/12. sz., 1189–1206.

2 https://iii-iii-kronika.blog.hu/2015/05/29/kulturbotranyok_cpg_84_spiro

3 Tabajdi Gábor: *A III/III. krónikája* című könyvéből. Bp., 2013, Jaffa Kiadó.

Mészöly Miklósnak
Budapest

Kedves Miklós,

csupán azért zavarlak, hogy jóérzésemnek és teljes egyetértésemnek adjak hangot az Életünk-ben megjelent írásaiddal kapcsolatban. V. P. bácsihoz⁴ írott akkori leveled roppant tanulságos, s kitűnő dokumentum. Amit a Szövetség dolgában leírsz, amikre figyelmeztetsz – az idő múlásával is aktuális, s főleg mostanság, amikor nekem nem tetsző „barátkozások” történnek.

A Te áprilisi 16 pontod, téziseid sajnálatos módon csak most válnak ismertté a szürke választmányi tagok számára is. Nem tudom – ill. tudom, hogy kiknek a felelőssége lett volna ezt velünk ismertetni az elnökségi ülést követő választmányon.

A szerencsétlen Spiró-ügy tárgyalásán hál’ Isten én nem voltam jelen, így is megkaptam P. Szűcs Júliától, hogy itt én voltam a „bezzeg” katalizátora a korábbi meghurcoltatásaim miatt. A Kritika illetően válaszát sem értem, miért kell lenyelnünk. Mi ez a bölcs hallgatás? A becsületünk semmi? A szövetség kollektív önérzete elhanyagolható? Az a nő olyan dolgokkal vádolja meg a hozzászólókat, aki most a nagy békehozó hírében áll, hogy pirulhatunk. Mások miatt pedig nem szabad pirulnunk.

A minisztérium újabb gesztusaival nagyobb fönntartással kéne bánnunk, hiszen ugyanazon emberek felejtik el korábbi tetteiket, s akarják: mi is feledjük el. (Mozgó Világ, Tiszatáj átalakítása s két olvashatatlan lappá való degradálása, emberek meghurcolása, részleges szilencium feloldások, de közben azért az elhallgatás minden eszközét bevetik! – hogy például nem írhatnak könyvekről, vagy nevetséges kis példányszámok okán még a szűkebb szakma se juthat hozzá művekhez stb.) Az a miniszter, aki 1987 januárjában még minden vádat elősorol a szövetségről, most egy semmitmondó levélben a külügyek intézését nagy kegyesen engedélyezi. Ettől ne essünk hasra. Legalábbis ne egy felelős tetsület, amelyik 1981 óta valamiféle rangot vívott ki magának.

Ezért üdvözlöm a Te nyílt, egyértelmű téziseidet a párbeszéd feltételeiről.

Barátsággal köszönt:
Nagy Gáspár

1988. január 23.

1986 nyarától (a Tiszatáj felfüggesztése Nagy Gáspár versei miatt) az állampárt és az Írószövetség kapcsolata egyre feszültebbé vált. Az 1986. november végén tartott írószö-

4 Veres Péterhez (a szerk. megjegyzése).

vetségi közgyűlésen aknák robbantak, de előbb Mészöly Miklós előadásában higgadtan elemezte a helyzetet, s azt javasolta, hogy a hatalom és az íróársadalom az ellentéteket feloldva próbáljon meg új működési kereteket létrehozni. Köpeczi Béla miniszter ridegen és mereven felolvasott előadásában minden kiegyezési elképzelést elutasított. A tagság ezt hallgatva keményebb hangot ütött meg. Januárban Köpeczi gyakorlatilag felfüggesztette az Írószövetség korábbi működését. Az új elnök, Cseres Tibor keserves körülmények között tartotta életben a szervezetet. Egy év telt el, s ekkor szelídült meg a politikai szigor.

A válsághelyzetben készült el Mészöly javaslata az Elnökség részére 1987 áprilisában. Ez a hozzászólás jelent meg 1987 végén, decemberben az *Életünk* oldalain. Nyilván ekkor olvashatta el Nagy Gáspár Mészöly megoldási javaslatokat tartalmazó írását.

1981-től Nagy Gáspár az Írószövetség egyik titkára volt. Nagy Imrét felidéző verse akkora botrányt kavart pártkörökben, hogy 1985 tavaszán lemondott tisztségéről. Ezzel a szövetség fennmaradását segítette. Így viszont az *Életünk* közléséig nem tudhatott Mészöly leveléről.

Vasy Géza

Alexa Károly úrnak

'88. jan. 24.

Kedves Karcsi,

zavarnálak egy csöppet, mert nagyon jó érzések kerítettek „hatalmukba”, így aztán elkezdtem csépelni ezt a rozoga masinát. Onnan kezdem a dolgot, hogy hálásan köszönöm az okt. végén küldött, fölöttébb elgondolkodtató leveledet, melyet könyvemre írtál. Köszönöm, mert jó volt olvasni, s láttam, hogy Te igen-igen érted, ami itt most új és más. (Eleddig csak az októberi *Könyvvilág* tehette le voksát, napilapféle újságokból – ahogy mondják – a főszerkesztők kinyírták a megszületett recenziókat, ahol meg lesz /folyóiratban/, ott nem tudom, mit értenek belőle. Volt szerencsém futólag látni a februári *Kortársban* jövő, tul.képpen szimpatikus írást /Berkes Tamás/, de Ő csupán a prózához ért, s ez meg is látszik a művén, mert a két prózai „kitérőmet” emeli csúcsra, és sok lírai finomságot nem vesz észre, ami itt... fontos. No, most itt a zárójel, mert nem erről akartam írni.)

Hanem arról, hogy mennyire örültem a Barta János utolsó könyvéről⁵ írott (talán a *Kortársban* is olvashattam) nagyszerű kritikádnak, s most kezembem a legfrissebb *Kritika* is! Erről az írásodról már sokat hallottam, s ha most nem jön, akkor bátorkodtam volna elkérni. Ahogy hírelték, a *Kortárs* főnökei nem merték hozni... (Szegény Száraz is! Nem tudom, hogy emberek a halálos ágyukon is, a Jó Istenen kívül, még kinek akarnak TÚLTELJESÍTENI?) – persze, persze – tudjuk, ne legyünk naivak. Ezért üdvözlöm a Csoóri könyve kapcsán „elkövetett” éles töprengéseidet. A legfőbb kérdésekben csak megerősíthetlek:

5 Barta János: *A pálya végén*. Bp., 1987, Szépirodalmi Kiadó (a szerk. megjegyzése).

erről van szó, így kell olvasni, így kell elemezni és továbbgondolni, s ily elegánsan elejteni, felrajzolni a szuverenitásodat jelző (és nem a vezérelt, parancsolt, taktikus) kérdőjeleket. Azért is nagyszerű az írás, mert a sok maszatolás után Sándort ritka plasztikusan tudod – nem szégyellve és rejtve a személyes rokonszenvet sem – objektív elhelyezni. Fölmerült bennem, hogy szegény Kiss Feri kidőlése után (aki nagyon sok dolgot összeírt már Cs. S.-ról, és igen színvonalasan), Te tudnád megírni a legérzékenyebb és egyszersmind legobjektívebb Csoóri-könyvet. Nem gondoltál még erre? Gondolj erre is!

Egy dolgon vitatkoznék csak Veled, ez pedig az, amit Te a „legjobbakat” védvén, mentvén „ízlés és alkat” dolgának tartasz, mintsem „tartózkodásnak, áthárításnak”. Itt személyenként kell megvizsgálni a dolgot. Alapjaiban azonban (a személyes tapasztalatok alapján) mégis Sándornak adnék igazat. Végigvitázva néhány évet az Írószövetség választmányában és egyéb fórumokon, s látva azt is, hogy azért pontosan tudják: mi térül meg; s a tiszta esztétikum szentségébe vonulván a politikanak ez irányú hátszelét is a művek „megcsinálásába” tudták fogni. S olykor nagyon fölülről pislogva csak a Csoóri-féle erőfeszítésekre. Hogy félre ne érts: a magam részéről nagyon kedvelem ezeket az urakat, elmondhatom, többek is jó barátaim, de az olyan tiszta beszédnek vagyok híve, mint a Mészölyé a 12. Életünkben, amit a szövetség dolgában elmond. Ilyen pontosan még senki nem mondta el és ki. (Ez azért is fontos, mert kockázatos lavírba kezdett a Cseres vezette Elnökség, bár most, úgymond, a békülés ideje van, de nem minden áron... s én nem hiszek a kultúrpolitikusok megváltozásában, nekünk az elkövetett gázságaikat számon kell kérnünk, s nem haverkodnunk a lapbeszüntető, cenzúrákat gyakorló, megbélyegzési akciókat vezető kisiparosokkal, akik most – új szelekre állítva föl „vitorláikat” – mosolyogva békülgetnek. Az ominózus 86-os közgyűlést sem szabad felejtenünk. Mert azért ott történt valami – épp ezért nehezen menthetem föl – E. P. barátomat, aki (s most Mészöly ellenpéldáját hozom), a tavalyi évváró Jelenkorban, amidőn hatyúút kommentálja (e gyűlésen s annak szüneteiben lányos izgalommal figyel: vajon ki sejtí, ki tudja, ki kérí meg – hogy ki is az az elbűvölő Csokonai „elvtársnő”?), s aközben e közgyűlésről (kinek a szemszögéből mondja így?): „álmban ne jöjjön elő”. S ha a legvégén, a „nagy csíny” után Jovánovics elvtárssal is pezsgőzik, akkor, akkor..., de nem mondom tovább... Nem akarok képzelődni, mert szeretem Őt, csak éppen nem értem. Ezért inkább érthetek egyet Csoórral vagy Mészölyvel. S ez erősen egyfelé tartó szemlélet azzal az Új Holdas szerkesztőktől hallott és másoknak is sugalmazott megállapítással, megrovással, hogy ti. a mi „ugrálásaink”, „ügyeink” rontják az Ő mostani szaladásukat. A kárpótlás ténye – a valóban elveszített évekért – mennyire teheti őket lojálissá a mostani kultúrpolitikával, ha csak azt látják, hogy nem Rákosi és Révai van. Ha a megosztási kísérletet és gyakorlatot oly okos koponyák (esszéíró fenomenok) sem veszik észre, mert a kárpótlás jobb éveit élík, akkor én igen szomorúan vonok le néhány következtetést. De ezzel most nem fárasztalak.

Abból indultam ki, hogy nagyon-nagyon örültem ennek az írásodnak. (Németh G. erőlködése szó szerint is zárójelbe tehető a Tiedé mellett.)

Más. A múltkoriban Gödöllőn jártam egy kiállítást szemlélendő, és ott futottam össze Polonyi Péterrel. Nagy szeretettel emlegetett, s javasolta, hogy együtt látogassuk meg gödöllői múzeumában. Kérdezem: mikor? Szíves elnézésedet kérem a csúnya gépelésért, de úgy ugrálnak a betűk, sőt pattognak, mint a labda. (A bajnokságban csapataink harcban, avagy szövetségben állnak-e majd? Örülnék, ha nem a Honvéd vagy a Dózsa lenne a bajnok, és nem is a mostanság nagyon favorizált Váci Fegyház!! /két válogatott kerettaggal/.)

Baráti öleléssel:
Nagy GAZSI

*

Levél Nagy Károlynak és feleségének, Tóth Katalinnak⁶

'90. ápr. 20.

Kedves Kati és Károly Barátom!

Köszönöm a III. 25-én keltezett levelet, a jókívánságokat. (J. Attila-díj stb.) Ha az ember nem hal meg túl korán, mondjuk az Ő korában, akkor még megér ilyesmit is. Megéri, hogy szabadon, csak a szakma véleménye érvényesüljön. És megértük azt is, hogy 3 és fél év idegölő küzdelmei után túl vagyunk a választásokon. Az eredményt ismeritek. Az MDF szempontjából s talán az országéból is: **győzelem!** (Ezt persze kedves barátaink, ellenfeleink nehezen fogják elismerni.) Köszönjük, ha kiigazítjátok az amerikai lapokban megjelenő szándékos csúsztatásait vagy itt-ott még rágalmazással is illelhető szélsőséges véleményeket. Itthon is sok provokáció történik.

A kulcsszó: antiszemitizmus. Képtelen vád, de napi. Sok nyilatkozattal ezt akarják súlykolni, végül elhiszik, akik amúgy is el akarják hinni. Persze: okosnak, bölcsnek kell, kéne lenni. Remélem, lesz egy ütőképes, jó szakemberekből álló kormány. (Pozsgayékat meg őszintén sajnálom, mert több érdemük volt, mint amit most kaptak egyrészt a sztálinista kommunistáktól, másrészt meg a szélsőséges ellenzékétől, akiket sok esetben éppen Pozsgay védett, mentett stb.) Hamar felejtünk!

Ma volt itt Farkas Árpád Sepsiszentgyörgyről, de onnan is csak az elszomorító újabb hírek jönnek, pedig hogy reménykedtünk karácsonykor!

Sütő tragédiáját híreljétek az egész világnak, mi meg itthon tesszük a dolgunk. Bizonyos szempontból most lesz nehezebb.

6 Nagy Károly (1934–2011) szociológus, egyetemi tanár, irodalomszervező. 1956-ban az Erdős-mecskesi Forradalmi Nemzeti Tanács egyik vezetője volt. 1956-tól az Egyesült Államokban élt, a Rutgers egyetemen tanított.

Május 27-én megyünk Helsinkibe (Csoóri, Kányádi, Tornai Jóska, Fodor András és jómagam) így aztán a Görömbei családot is látjuk, akik már nagyon készülnek a nyári vakációra.

Ti mikor jöttök ismét? Immár a szabad ország vár Benneteket. Piroskát március 25-én este láttam az MDF központban, fotózta a boldog csapatot (de ez még csak az első forduló boldogsága volt, az igazi ápr. 8-án történt, amikor...).

Nagyon köszönöm a nagyon informatív küldeményeidet, sajtószemléket. Ha időd engedi, eztán is küldjél munkásságod eme darabjairól.

Szeretettel köszöntöm mindőtöket, és üdvözlétét küldi

a Nagy család és
Nagy Gazsi

P. s. Sass Magdi is a napokban ment vissza, ő járt Erdélyben is. Sokat tudna mesélni.

*

„A Tanácsköztársasággal, a Horthy-korszakkal, de különösen a Vészkorszakkal a szellemi-lelki összeforradás lehetősége megszűnt. [...] fordított asszimilációs törekvések mutatkoznak az országban: a szabadelvű magyar zsidóság kívánja stílusban és gondolatilag »asszimilálni« a magyarságot. Ehhez olyan parlamenti dobbantót ácsolhatott magának, amelyet eddig még nem ácsolhatott soha.”

Csoóri Sándor: Nappali hold, 1990

„Ezzel a megjegyzéssel robbantotta ki Csoóri a magyar szellemi élet talán legnagyobb fantomháborúját. Az ellene írt közel kétszáz cikk ugyanis nem őt bírálta, hanem azt a fantomot, amelyiket helyette elképzelt. Ezzel a fantomképpel hadakozva fordultak el tőle, kiáltották ki antiszemitának még olyanok is, akiket korábban barátai között tudhatott. Voltak, akik visszamenőleg is megvonták tőle megbecsülésüket, visszamenőleg is meg rótták önmagukat, amiért nemrég még oly sokra becsülték személyjét és műveit egyaránt.”⁷

Görömbei András

„Közben megjelent a Nappali hold című naplójegyzetem. Elképesztő támadás zúdult rám, s ami a legjobban fáj, hogy a barátaim is ellenem fordultak. Az Írószövetség elhatárolódott Jókai Anna elnök asszony vezetésével. Az értelmiségiek kilencvenen aláírtak ellenem egy Nyilatkozatot, amelyet Göncz Árpádnak küldtek el, s kéri, hogy mentse meg a magyar demokráciát ellenemben... Kik írták alá? Jókai Anna is.”⁸

Csoóri Sándor

7 Görömbei András: Csoóri Sándor. Bp., 2010, Nap Kiadó, 210.

8 Csoóri Sándor: Éjjeli nap – Nappali hold, 1990–2011. Naplójegyzetek, töredékek. Bp., 2018, Erdélyi Szalon-IAT Kiadó, 131.

Jókai Annának
a Magyar Írószövetség elnökének
és az Elnökség tagjainak

Kedves Anna! Kedves Elnökségi Társaim!

Október 1-jei ülésünk végén azt gondolom, többen is nem a legjobb érzésekkel távoztunk, hiszen egyik legkiválóbb író társunk nagy vihart kiváltó cikkéről kellett gyorsan mondanunk valamit a Szövetség egysége, egyben maradása végett. Nem idézem az ott elhangzó aggályaimat, melyek nemcsak stíláris kérdésekről szólnak. Gondolom a magnetofonszalag megőrizte. Bizony azóta gyötrődöm kollektív állásfoglalásunk miatt, mert lehetett volna jobb is annál, mint az, ami a másnapi lapokban szembenézett velem. És azt gondoltam, ezzel az elnökség részéről s így a szövetség részéről lezártuk az ügyet, nyilatkoztunk későn vagy inkább korán Csoóri megszólalása előtt kissé a pártállamra emlékeztető hangnemben. S gyötrődésemet, aggodalmamat teljesen elmélyítette az október 3-án megjelent s a köztársasági elnökünkhöz címzett független értelmiségiek által aláírt levél, melyet szeptember 30-ára datálnak. Ha ezt a névsort nézem, akkor arra kell gondoljak, hogy a mi elnökségi véleménynyilvánításunk, mint legfőbb irodalmi testületé, fölösleges volt, hiszen eme függetlenségi magyar és keresztény nyilatkozatot elnökségi, választmányi és szövetségi író tagtársaim írták zömmel alá, kimondottan politikai, ha tetszik pártpolitikai síkra terelvén az ügyet. Szinte kimondva, hogy két szövetség létezik. S akik nem írták alá vagy nem is tudtak erről a rövid beadványról, azok megnézhetik magukat. Újságíróknak, írószövetségi tagoknak nyugodtan lehet a sajtószabadság jegyében, melyről köztársasági elnökünk is szól, ezen őszi nagyvadászat idején „csoórikámozni”, „besenyőzni”, ízetlenül és nyegle stílusban élcelődni, mert a visszaszóló egyén vagy lap csupán egy jelzőt érdemelhet ki: antiszemita. Szomorú és elkeseredett vagyok az elmúlt néhány nap sajtóját olvasva. A Csoóri-cikk nyomán kilépett tagtársaim írásban jelentették, hogy nem lépnek vissza, s félő, a sornak még nincs vége.

Sajnálom, de a további elnökségi és választmányi tagságot teljességgel fölöslegesnek s a magam számára a történetek után elfogadhatatlannak tartom. Maradok csupán tagdíjfizető a Szövetséget messzibbről figyelő szürke tag, akinek, úgy látszik, igen elege volt az elmúlt tíz esztendő megpróbáltatásaiból, melyeket ebben a kitört nagy szabadságban most könnyedén felülmúlhatunk. De most nem a párttal, hanem pártokkal vitázva, és sajnos megint itt a szövetségi agorán, melyet olyannyira el akartunk kerülni. Igaz, a nyíltan politikai nézetek most is értékelvőséget, értékhierarchiát kívánnak jelezni. Amúgy meg függetlenek, és a tiszta esztétika mezején sétáló s csupán humánus eszméket valló, a szolidaritást sohasem kirekesztőlegesen, csonkítva értelmező kitűnő barátaim szokták volt így magukat nevezni.

Én bevallom, már régóta nem érezhetem magam függetlennek, hisz ennek az Országnak a keresztjén függök. Rosszul is viselném, mint azt is, hogy ezt

a levelet most, tán kissé indulatos fogalmazásban, de meg kellett írnom, hogy végre egy csöpp nyugalom lehessen. Bocsássatok meg nekem! Az eljövendő békességben azért bízva, köszöntéssel.

Bp., 1990. október 4.

Nagy Gáspár

Levél Tóth Erzsébetnek

Kedves Erzsébet!

Ma, október 9-én kaptam meg leveledet s a kilépési nyilatkozatodat. Őszintén megdöbbenett és megrázott, mert én egy hete ebben az örületben élek, sőt annak az elnökségnek vagyok tagja, amelyik „inkvizíciós szellemet” sugall nyilatkozatával. Egyszer majd írok bővebben arról, hogy például én miért nem rúghattam fel ott az asztalt, és miért nem rúghatta föl Annus József sem, s hogy milyen szöveget kellett legalább erre „az inkvizíciós szintre” menteni azok után, hogy Sándor már az elnökség összejövetele előtt írásban közölte, hogy kilép az elnökségből és a választmányból. De a tagságát megtartotta!

Sándor pontosan tudja, mire megy itt a játék. És ezért biztatása másképp szól: „maradni, mert éppen azt akarják, hogy lépjünk ki”. Gondold el, hogy ez nekem, mint a Hitel egyik szerkesztőjének (amely lapról minden körben mint tendenciózusan antiszemita lapról beszélnek) mit jelent most, s mit jelentett azon az ominózus elnökségi ülésen, ahol a lapot és a szerkesztőséget is védenem kellett.

Sándornak, Bíró Zoltánnak és Alexa Károlynak mutattam nyilatkozatodat. Ők is megrendülten olvasták, de semmiképp nem hozhatjuk a Hitelben. Sándor külön is köszöni, s igazán meghatódott! S vele együtt őszintén aggódunk nyilatkozatod utolsó mondata miatt!

Kedves Erzsébet! Az utolsó mondatod örültség. Ha nem küldted volna el leveledet az Írószövetségnek, akkor azt mondom, ne is küldd el! Inkább próbáld megírni erről az egész ügyről a véleményedet, kifejtve indokaidat stb., mert ez a véleményem, véleményünk, hogy az egyik oldalról jövő csak gesztus értékű örült lépésekre nekünk másképp kell válaszolnunk. Ahogy ezt Csoóri tette volt okt. 6-án a M. Nemzetben, s még a Hitelben is lesznek mindenféle árnyalt szövegek. Vannak, akik most elhagynak bennünket, de vannak, akik most jönnek.

Ez azt is jelenti: hogy szívesen olvasnám új verseidet!

Csoórral és Bíró Zolival is beszéltem állásügyedről. Sajnos, itt a Hitelben mostanság semmi lehetőség nincs.

Lezsák Sándor barátunk az MDF központban biztosan tudna segíteni, kiadványt is szerkesztenek, s egyéb területekre is sok embert vettek fel. Ott dolgozik

Kiss Irén is. Zoli megígérte, hogy utánanéz, de én is próbálok Lezsákkal beszélni. Azt gondolom, hogy ettől függetlenül nyugodtan szólhatnál te is Lezsáknak, már csak a barátság okán is, hisz Sándor valóban örült hajszában él, és megfedkezhet tavalyi kérdéséről. De ha figyelmeztetik rá...!

Csupán emlékeztetni kell, mert Ő valóban most kulcshelyzetben van. De Te se légy szemérmes.

Kedves Erzsike! Bevallom, én is a 99 független magyar és keresztény levelén akadtam ki, mert akkor nagyon sokan ennek „ellenkezői” vagyunk. Külön bántott, hogy az írószövetségi nyilatkozat után jó néhány íróársam ezzel a levéllel valóban politikai síkra terelte az ügyet. Persze mindegyik el tudja mondani a maga „vad meggyőződését” vagy „mentségét”. Én is tartok a kezemben egy levelet, de annak a címzettje Jézus Krisztus, valamint az én háborgó lelkem. Megértéseteket kérem. És még azt, hogy nagyon vigyázz magadra.

Budapest, 1990. október 9.

A régi barátsággal köszönt:
Nagy Gáspár

Az az Örült mondat – amire Gáspár utal, valószínűleg az lehet – sajnos, nem tudom pontosan idézni, mert nincs meg már –, hogy kilátásba helyeztem önmagam felgyújtását a Parlament előtt, ha ez így tovább folytatódik. Mármint Csoóri nyilvános kivégzése.

A levelet sajnos elküldtem már akkor Jókai Annának, aki az Írószövetség elnöke volt.

Ő is egy nagyon megrázó, megértő levélben próbált lecsillapítani, ami sikerült is.

Fiatal voltam, rendkívül bántott az ügy, és nyilván túlzottan reagáltam, de végül is még mindig itt vagyok.

S úgy érzem, nem lettem hűtlen sem akkori lényemhez, sem Cs. S.-hez, aki kiállta a végtelenül igaztalan vádakat. Bár a sebek nem gyógyultak be, gondolom.

Nyilvánvaló, hogy a Hitelben 1990. szeptember 5-én megjelent Cs.-írás, a Nappali Holdra következő baloldali hisztéria és levéláradat válthatta ki a Nyilatkozatot, mely szerint nem tudok olyan szervezet tagja lenni, amely ennnyire nem képes megvédeni egy író.

Azt a mai napig nem értem, miért nem közölhették.

Az viszont világos, hogy hozzájuk is álláskéréssel fordultam, de nem volt hely.

Nem sokkal ezután mentem az ÉS-hez versszerkesztőnek.

Ennyi tudok most hozzátenni az akkoriakhoz.

Tóth Erzsébet

Levél Jókai Annának

Kedves Anna!

Kedves elnökségi tagtársaim!

az október 1-jei elnökségi ülésünk által gyötrődve meghozott egységes állásfoglalásunk, melyre meggyőződésem szerint, már a következményeket is látva, nem leszünk túlságosan büszkék, azt hittem, valóban viszonylagos nyugvópontra hozhatja ezt a vibráló ügyet. Nem így történt. Fölösleges tán fölemlgetnem, de a nemcsak stílári gyötrődéseink közepette azon a hétfőn azt képviseltem, hogy várjuk meg Csoóri Sándor válaszát, melyet Kertész Ákosnak és a Magyar Nemzetnek megígért, mert nem az állásfoglalásokat, hanem a nyílt vitákat, véleményeket látom célravezetőnek, azt a lehetőséget, hogy a súlyos szavakat a valóban pontos – ha kell a tévedést beismerő –, így a sebeket begyógyító szavak oldják, és újabb írásokban helyettesítsék.

Nem így történt, s külön fájlalom, hogy szinte ez az elnökségi állásfoglalás erősíthette meg azokat az íróársaimat, köztük elnökségi, választmányi tagokat, hogy kilépve saját körükből, teljesen politikai síkra tereljék a magunk háza táján kezelendő ügyet. Aláírásgyűjtő íveket kaszabolnak jobb sorsra érdemes tollak, s fordulnak a tegnapi elnökünkhöz, a mai köztársasági elnökhöz. Bulvárlapokban bátran és fölényesen és minden ízlést nélkülözve „csoórikámozhatnak” „besenyőzhetnek”, „magyarozhatnak” írószövetségi tagok és újságírók. S nyilván antiszemita mindenki, aki a Hitelben ír, s nyilván az is, aki ott dolgozik. Hölgyeim és Uraim! Vegyük észre, már túl vagyunk az Olajfák hegyén, és túl a Főpap udvarán, s túl akár az 5. kakasszóaláláson is.

Ami a büntetőexpedíciók nyomán a politikai megfontolásból célba vett írókra vár ebben a nagy plurális demokráciában, az bizony már kezdeteiben is bőven túlhaladja az átkos pártállam könnyebben viselhető dorgálásait, szilenciumait.

Tragikusnak látszik, ahogy most írók, főlkent újságírók, írói csoportosulások kéjjel és meglehetősen nagy szakszerűséggel végzik azt, amit a régi pártközpont is ímmel-ámmal, még felsőbb parancsra végzett. Merthogy a vélemény szabad, a kivégzés, kirekesztés szabad, sőt kívánatos.

Az ezek nyomán következő, úgymond, „nem megspórolható” állásfoglalásokhoz, s becsült íróársaim (elnökségi és választmányi kollégáim) közötti viták ilyen vagy olyan előjelű lezárásához hangsúlyozottan illetéktelennek érzem magam, azaz ezennel csak tagdíjfizető tag szeretnék maradni. Így hát búcsúzom a közel 10 esztendő választmányi és még csak alig-alig esztendő elnökségi tagságomtól. Senkivel nem beszéltem, de nyugodtan aludni sem tudok. Isten óvja a Magyar Írószövetséget és külön is szegény Jókai Annát!

1991. január

Nagy Gáspár

Levél Nagy Károlynak és feleségének, Tóth Katalinnak

1991. szept. 15.
éjszaka-hajnal

Kedves Kati és Karcsi!

Hálásan köszönöm a rám gondolást az MBK ITT-OTT konferenciáról,⁹ ami tudom, hogy mindig a Ti figyelmességtől, buzgalmatok okán valósul meg. Cs. Sanyival még csak egyszer találkoztam, nagyon fáradtan érkezett meg, és átadta az üdvözlőleveleket. Ott voltunk Görömbei András nagyszerűen sikerült akadémiai nagydoktori védésén. (Nagy Lászlóból írt András egy kitűnő könyvet, talán karácsonyra meg is jelenik. Ő most aztán még egy esztendőre visszautazott Helsinkibe, de a család itthon marad.) Réka nagyon kihúzta magát, mikor édesapját az opponensek annyi dicsérő szóval és a maximális pontszámmal illették. Kész hölgy, mint ahogy az én Réka lányom is, aki már 3. gimnazista, tehát nem addig, 17 éves. A fiam, Áron is 3. gimnáziumba jár (de ez 8 osztályos gimnázium), ő meg 13. évében van. A legkisebb, Rita pedig 3. általánosba jár. Tehát az idén mindenki e szám jegyében tanul. Réka és Áron is elég jók angolból. Áron most kezdett németet és latint is. Réka az angol tagozat mellett megtartotta az o r o s z t is, bár már kimentek a katonák! De jönnek a turisták! (Jaj nekünk!) Ez komoly!

Gondolom, Sándor kitűnően összefoglalta az itthoni anomáliákat. De azért mi reménykedünk, még akkor is, ha valóban nagy-nagy bajok vannak.

Örvendek, hogy az MBK-nek, az ily módon történt írásos visszajelzés szerint is sokat jelentett a Márton Áron-emlékérem. Sass Magdi biztos eljuttatta már Ludányi Andrásnak Szervátiusz Tibor gyönyörű alkotását. Szomorú és szánalmas kísérlet volt Csernohorszky V.¹⁰ támadása az MBK ellen; a mi kuratóriumunk¹¹ erre nem reagált, mint ahogy még eddig Soros György vádaskodására, ill. nyilvánvaló tévedésére sem. Nyilván arról Cs. Sanyi szólt legalább magánbeszélgetésben. Amikor az amerikai magyarok Gereben István vezetésével közzétettek egy nyilatkozatot* (Soros Gy. belső használatú környékén elejtett néhány sora nyomán, hogy ti. Csoóri egy kijelentése miatt szakította meg a kapcsolatot a Bethlen Alapítvánnyal), akkor mi szakszerűen helyesbítettünk a Magyar Nemzetben, l. M. Nemzet ápr. 26-án.

9 A Magyar Baráti Község az USA-ban, Oregon államban bejegyzett vallási, kulturális és jótékonyági szervezet. Eredetileg ITT-OTT Baráti Köre néven Éltető Lajos és Ludányi András alapította 1967-ben.

10 Dr. Csernohorszky Vilmos orvos, 1956-ban az esztergomi városi kórház munkástanácsának elnöke.

11 A Bethlen Gábor Alapítvány kuratóriumáról van szó (a szerk.).

Soros úgy tüntette fel magát, mintha az egész Bethlen Alapítványt támogatta volna, holott csak egy közös kisebbségi ösztöndíjalapban működünk együtt 1988 legvégétől 1990 júniusáig (ez másfél év mindössze) s ebben mi közösen, az Ő kérésére. S itt valóban ők lényegesen több pénzt adtak a közös ösztöndíjhoz. (Megtehették!) De a Bethlen Alapítvány számlájára egy fillért se utaltak át. Csak addig kellettünk, míg Soros nem nyithatta meg a bukaresti, kolozsvári, pozsonyi külön alapítványait. A „forradalmak” után már volt erre lehetősége. Addig ő csak magyar állampolgárnak adhatott hivatalosan támogatást. Így egyezett meg Aczél Györggyel és az MTA-val. A Bethlen viszont 1985-től elsősorban a határainkon túliakat támogatta, erősítette. Ez volt a jogosítványa. Soros és Csoóri ügye más, régi ügy. Sándor ezt tisztázta a május 13-i Népszabadságban, ennek ellenére ismételten felelevenítik, legutóbb az aug. 16-i Népszabadságban, ahol Soros ismét csúsztat, vagy az emlékezete nagyon gyatra.

Valamit jól csinálhattunk, ha két oldalról is lőnek erre az első, pénzbelileg nagyon szerény, de legtöbb érdemes embert, társaságot, közösséget kitüntető alapítványra, amely 1979-től szinte az országot is szervezte a diktatúra ellen. Jómagam február végén leköszöntem a csaknem 7 évig tartó titkárkodástól, mert híve vagyok a rotációnak! Sajnos, a Kuratórium megújítása elmaradt, pedig az elfoglalt embereket ugyancsak cserélni kéne (költők, képviselők, miniszterek stb.). De ki hallgat itt a legkisebb Nagy-ra?

A Hitel szénája is elég rosszul áll; a szerkesztőség (is) politikailag már korántsem egy irányba húz. Ezt nem részletezem; egyesek lépéseiből ezt Ti jól tudjátok. Én maradtam MDF-es tag az írói függetlenségem, szuverenitásom őrzésével. Hibát látok bőven. De hogy itt váltás történt, azt nem tagadhatom. Az anomáliákat pedig kemény munkával nekünk kell megszüntetnünk. A bukácsló, sokszor már süllyedő hajót mégis azoknak kéne a nyugodtabb vizekhez elkormányozniuk, akik óhajtották ezt a hajóutat...

Itt befejezem a hosszú, bár azért elviselhető (és elolvasható) levelet.

Köszönetemet és ölelésemet az egész családnak

Írjatok majd!

Nagy Gazsi és családja

* de megütköztem néhány néven az aláírók között!

Szerkesztette Papp Endre¹²

12 Köszönet a levelekért Nagy Gáspár özvegyének, Szabó Mártának!